

Nyelvhasználat, kétnyelvűség

*Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti
Kutatóközpont kutatásaiból II.*

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІМ. АНТОНІЯ ГОДИНКИ

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA
HODINKA ANTAL NYELVÉSZETI KUTATÓKÖZPONT

NYELVHASZNÁLAT, KÉTNYELVŰSÉG

Tanulmányok a Hodinka Antal
Nyelvészeti Kutatóközpont
kutatásaiból II.

Szerkesztette:
Hires-László Kornélia

Audtor-Shark
Ungvár, 2016

ББК 81.2(4Укр)
УДК 81'246.2 (047.31)

A tanulmány-gyűjteményben, a 2015-ben indult sorozat második köteteként a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont munkatársainak egyéni kutatási projektjeiből született, valamint a műhelyhez egy-egy kutatási program révén kapcsolódó kutatók, doktoranduszok tanulmányai kaptak helyet. A lektorált kiadványból tájékozódhatnak Ukrajna és a kárpátaljai magyarság két- és többnyelvűségi kérdéseiről, digitális nyelvhasználati szokásairól; a magyar és ukrán lexikai kölcsönzésekről az ukrán és a magyar nyelvben; olvashatnak Kárpátalja magyar oktatásának aktuális problémáiról, az anyanyelvhasználat megítéléséről, Kótyuk István tudományos munkásságáról; valamint betekintést nyerhetnek néhány kisebbségeket érintő nyelvpolitikai kérdésbe.

A kötet megjelenését támogatta:

Borítóterv: Márku Anita

A borítón ifj. Hidi Endre *Áthatás* c. land art munkája látható

Lektorálta:

red. prof. dr. Kolláth Anna, PhD

Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék (Maribor, Szlovénia)

dr. habil. Vančo Ildikó, PhD

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai
Tanulmányok Kara Magyar Nyelv- és
Irodalomtudományi Intézet (Nyitra, Szlovákia)

ISBN 978-617-7132-49-2

© A szerzők, 2016
© A szerkesztő, 2016

Tartalom

ELŐSZÓ	7
I. KÉTNyelvűség, Többszövelvűség	
Csernicskó István: <i>A kétnyelvű Ukrajna</i>	13
Karmacsi Zoltán: <i>Etnikai vegyes házasságok típusai Kárpátalján a nyelvi szocializáció tükrében</i>	45
II. NYELVEK A DIGITÁLIS TÉRBEN	
Bartha Csilla – Márku Anita: <i>Kreatív nyelvhasználat: a kárpátaljai magyarok digitális kommunikációjának néhány példája</i>	61
Gazdag Vilmos: <i>Keleti szláv kölcsönszók a kárpátaljai magyar facebookozók nyelvhasználatában</i>	77
III. NYELVHASZNÁLAT ÉS ISKOLA	
Bárány Erzsébet – Csernicskó István – Huszti Ilona: <i>Valóban a két(tan)nyelvű oktatás a legjobb megoldás?</i>	93
Hires-László Kornélia: <i>Új stratégiák? Módosulnak a tannyelv- választási szokások Kárpátalján?</i>	119
Bárány Erzsébet – Gazdag Vilmos: <i>Kótyuk István – anyanyelvünk jeles szakértője</i>	137
Dudics Lakatos Katalin: <i>A kisebbségi anyanyelvváltozat megítélése, szerepkörei néhány kárpátaljai felmérés alapján</i> .	153
IV. NYELVHASZNÁLAT ÉS POLITIKA	
Tóth Enikő: <i>A Beregszászi járás közigazgatási egységeinek internetes kommunikációja</i>	163
Csernicskó, István – Tóth, Mihály: <i>The Rights of the National Minorities in Ukraine</i>	171
Dobos, Sándor: <i>Changes of place-names in the territory of present-day Transcarpathia from 1898 to 2000</i>	187

V. A NYELVOKTATÁS MŰHELYÉBŐL

Beregszászi Anikó: <i>Defficles nugae. Terhes semmiségek a középiskolai magyar nyelv tantervben</i>	209
Nagy-Kolozsvári Enikő: <i>Gyermekirodalom és kreatív angoltanítás kisiskolás korban</i>	219

Csernicskó István

A KÉTNyelvű UKRAJNA

1. Bevezetés

Az ukrájnai nyelvi helyzetről számos összefoglaló elemzés készült, melyek különböző szempontok szerint mutatják be az ukrájnai nyelvpolitika problematikus kérdéseit (Besters-Dilger ed. 2008, 2009, Bilaniuk 2010, Bowring 2014, Goodman 2009, Kulyk 2011, Majboroda et al. eds. 2008, Pavlenko 2008, 2013, Taranenko 2007, Ulasiuk 2012 stb.). Az elemzésekből kiderül: az ukrájnai nyelvi helyzet egyik alapvető problémája, hogy nincs konszenzus abban a kérdésben, milyen szerepe legyen a szovjet világ utáni új identitás konstruálásában és a nemzetépítésben az ukrán nyelvnek, illetve milyen státusszal bírjon Ukrajnában az orosz nyelv (Janmaat 2000, Korostelina 2013, Kulyk 2006, 2011, 2014, Kuzio 1998, Polese 2011, Stepanenko 2003, Zhurzhenko 2002). Konszenzus van viszont abban, hogy Ukrajnában két nagy nyelv uralja a nyelvhasználati színterek legnagyobb részét: az ukrán és az orosz. „Ukrajna legnagyobb része számára a kétnyelvűség a realitás” – írja például Bill Bowring (2014: 70). Hasonlóan vélekedik Stanislav Shumlianskyi (2010: 135) is: „Ukrajnában a nyelvi helyzet egyik alapvető jellemzője a társadalom kétnyelvűsége”. Laada Bilaniuk (2010: 109) szerint „Ukrajnában mindenki kétnyelvű, különböző mértékben”. Az alábbiakban ezt a kétnyelvűséget mutatjuk be.

2. A 2001-es census adatai

Annak ellenére, hogy az állam egykori elnöke, volt miniszterelnöke, a narancsos forradalom (egyik) hőse, Viktor Juscsenko (2010) azt írta a *День* [A nap] című kijevi lap 2010. október 6-án megjelent 180. számában, hogy „Ukrajna – klasszikus monoetnikus ország”, az adatok merőben mást mutatnak. Ukrajna első és mindeddig egyetlen, 2001-ben végzett népszámlálásának adataira alapozva az állami statisztikai hivatal munkatársai például azt írják: „Ukrajna lakossága nemzetiségi szerkezetének sajátossága a többnemzetiségű összetétel” (Kuras–Pirozhkov 2004: 99).

A népszámlálási adatlapon a nyelvi ismérveket firtató 7. blokk „a” kérdése az anyanyelv iránt érdeklődött. A számlálólapon azt a nyelvet kellett rögzíteni, amelyiket a kérdezett megnevezett. Az adatlap kitöltéséhez készült útmutató¹ kiemeli, hogy az anyanyelv és a

nemzetiség különbözhet. Ha a válaszadó nehezen tudott dönteni, azt a nyelvet kellett beírni, amelyet a legjobban beszél, vagy amelyet általában használ a mindennapokban és otthon. A beszélni még nem tudó, illetve kiskorú gyerekek anyanyelvét a szülők határozták meg. Kétségek esetén az általában otthon használt nyelvet kellett rögzíteni. A siketek anyanyelvének azt jegyezték be, amelyiken olvastak és írtak, vagy amelyiket a háztartásuk tagjai, illetve azok a személyek használtak, akikkel általában érintkeztek.

A 7. blokk „b” kérdése azoknak szólt, akik nem az ukránt jelölték meg anyanyelvükként, és arra vonatkozott, beszéli-e az illető az ukrán nyelvet. Az „igen” válasz feltételeként az útmutató azt szabta, hogy a kérdezett „szabadon”² beszéljen ukránul (azaz olvas, ír és folyékonyan beszél, vagy csupán folyékonyan beszél ezen a nyelven); egyébként a „nem”-et kellett bejelölni. A „c” kérdés a más beszélt nyelv iránt érdeklődött. Itt azt az anyanyelvtől és az ukrántól eltérő nyelvet kellett beírni, amelyen az adatközlő „szabadon” tudott beszélni. Mivel csak egy ilyen nyelv megnevezésére volt lehetőség, több szóba jöhető nyelv esetén azt kellett rögzíteni, amelyen a kérdezett a legjobban beszélt. A beszélni még nem tudó kisgyerekek számlálólapjára – az egyéb nyelveket nem beszélőkéhez hasonlóan – ebbe a rubrikába a „nem” beírás került. A magukat ukrán anyanyelvűnek vallók csupán egy további nyelv ismeretéről nyilatkozhattak. A nem ukrán anyanyelvűek jelölhették, hogy beszél-e az államnyelvet, illetve válaszolhattak arra a kérdésre is, hogy egyéb nyelven képesek-e „szabadon” beszélni (Csernicskó–Molnár 2015).

A census által regisztrált adatok szerint az ország lakossága etnikailag és nyelvileg is heterogén (1. táblázat). Nemzetiségi szempontból a lakosság 22,2%-a, anyanyelvi szempontból 32,5%-a tartozott valamely kisebbséghez.

A census adatai rámutatnak arra, hogy számos nemzetiség (köztük az ukránok) képviselőinek jelentős része nem az etnikumának megfelelő nyelvet, hanem az oroszot tekinti anyanyelvének (2. táblázat). Ennek következtében az orosz anyanyelvűek száma és aránya messze meghaladja a magukat orosz nemzetiségűnek vallókét. A nem ukrán nemzetiségű és anyanyelvű polgárok közül messze kiemelkedik az orosz nemzetiségűek és anyanyelvűek száma. Ukrajna etnikai kisebbségei között 77,89%, a nyelvi kisebbségi között pedig 91,13% az oroszok aránya (3. táblázat).

A kétnyelvű Ukrajna

	nemzetiség szerint		anyanyelv szerint	
	fő	%	fő	%
ukrán	37 531 510	77,80018	32 570 743	67,51686
orosz	8 334 141	17,27609	14 273 670	29,58831
belarusz	275 763	0,57164	56 249	0,11660
moldáv	258 619	0,53610	185 032	0,38356
krími tatár	248 193	0,51449	231 382	0,47964
bolgár	204 574	0,42407	134 396	0,27859
magyar	156 566	0,32455	161 618	0,33502
román	150 989	0,31299	142 671	0,29575
lengyel	144 130	0,29877	19 195	0,03979
zsidó (jiddis)	103 591	0,21474	3 307	0,00686
örmény	99 894	0,20707	51 847	0,10748
görög	91 548	0,18977	6 029	0,01250
cigány	47 587	0,09864	22 603	0,04685
német	33 302	0,06903	4 206	0,00872
gagauz	31 923	0,06617	23 765	0,04926
szlovák	6 397	0,01326	2 768	0,00574
karaim	1196	0,00248	96	0,00020
krimcsak	406	0,00084	21	0,00004
ruszin	10183	0,02111	6725	0,01394
egyéb	510 390	1,05800	143 142	0,29672
nem adta meg	–	–	201 437	0,41756
Ukrajna összesen	48 240 902	100	48 240 902	100

1. táblázat. Ukrajna lakossága nemzetiség³ és anyanyelv⁴ szerint (2001-es census adatai alapján)

NEMZETISÉG ÉS ANYANYELV	FŐ	%
ukrán nemzetiségű ukrán anyanyelvűek	31 970 728	66,27
orosz nemzetiségű ukrán anyanyelvűek	328 152	0,68
ukrán anyanyelvű nemzeti kisebbségek	278 588	0,58
UKRÁN ANYANYELVŰ ÖSSZESEN	32 577 468	67,53
orosz nemzetiségű orosz anyanyelvűek	7 993 832	16,57
ukrán nemzetiségű orosz anyanyelvűek	5 544 729	11,49
orosz anyanyelvű nemzeti kisebbségek	735 109	1,52
OROSZ ANYANYELVŰ ÖSSZESEN	14 273 670	29,59
kisebbségek, akiknek anyanyelve és nemzetisége megegyezik	1 129 397	2,34
kisebbségek, akik valamely más kisebbség nyelvét tekintik anyanyelvüknek	260 367	0,54
KISEBBSÉGI ANYANYELVŰ ÖSSZESEN	1 389 764	2,88
UKRAJNA ÖSSZESEN	48 240 902	100

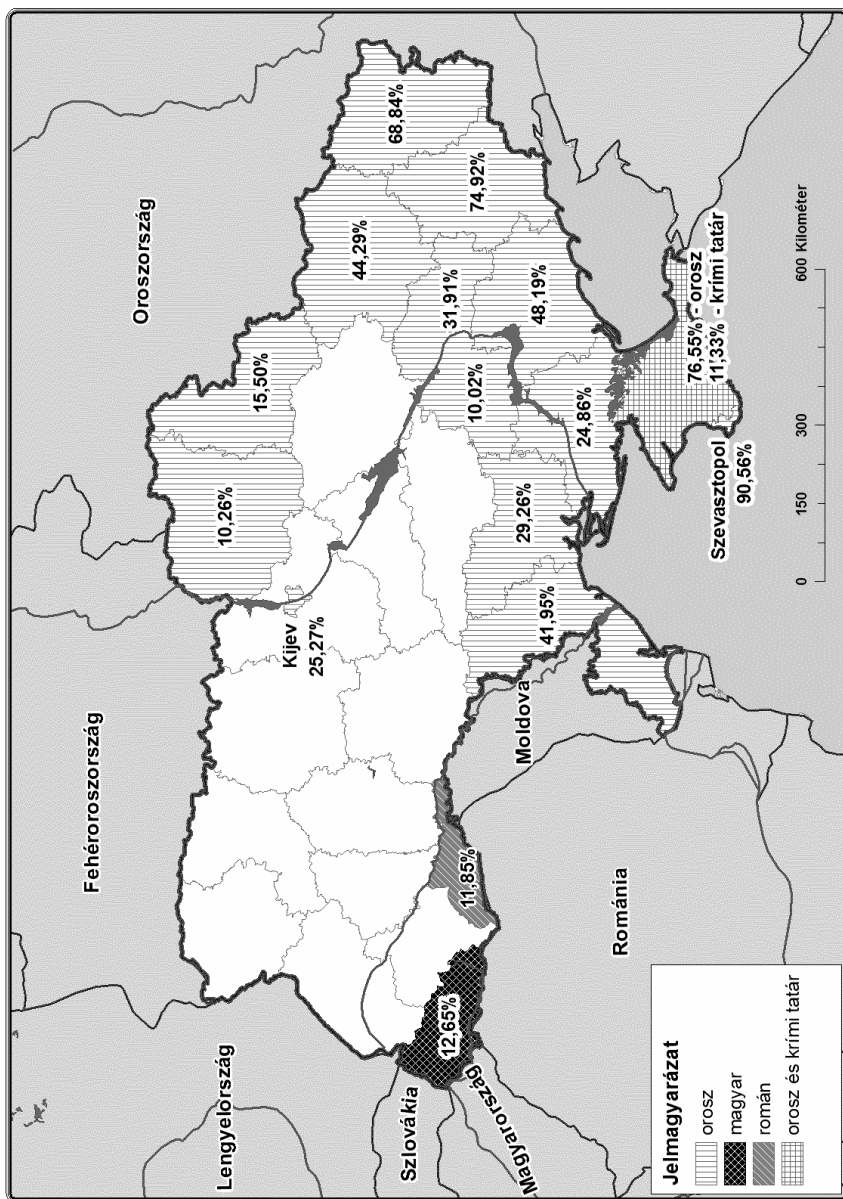
2. táblázat. Nemzetiség és anyanyelv összefüggései Ukrajnában a 2001-es census adatai alapján

kisebbségi	fő (%)	ebből:	fő	az összlakosság %-ában	^a kisebbségek %-ában
Nemzetiség szerint	10 699 209 (22,18%)	Orosz Egyéb	8 334 141 2 365 068	17,28 4,90	77,89 22,11
Anyanyelv szerint	15 663 434 (32,47%)	Orosz Egyéb	14 273 670 1 389 764	29,59 2,88	91,13 8,87

3. táblázat. Ukrajna kisebbségi állampolgárai nemzetiség és anyanyelv szerint a 2001-es census adatai alapján

A census idején Ukrajna közigazgatásilag 27 adminisztratív egységre oszlott (24 megye, Kijev főváros, a Krími Autonóm Köztársaság és annak fővárosa, Szevasztopol). A census adatai szerint ezek között mindössze 12 olyan megye volt, ahol a lakoságnak legalább az egytizede ne beszélt volna az ukrántól eltérő nyelvet anyanyelvként (1. ábra).

A népszámlálás adatai alapján Ukrajna lakosságának 56,84%-a anyanyelvén kívül még legalább egy nyelven „szabadon” beszélt. Ez az arány a városban élők körében 63,23%, a falusi lakosok között 43,92% volt (Lozyns’kyi 2008: 246). Mivel az adatok között a csecsemők és az aggastyánok nyelvtudása is szerepelt, Lozyns’kyi (2008: 254) becslései szerint a felnőtt népesség 80%-a beszélt anyanyelve mellett még (legalább) egy nyelvet szabadon.

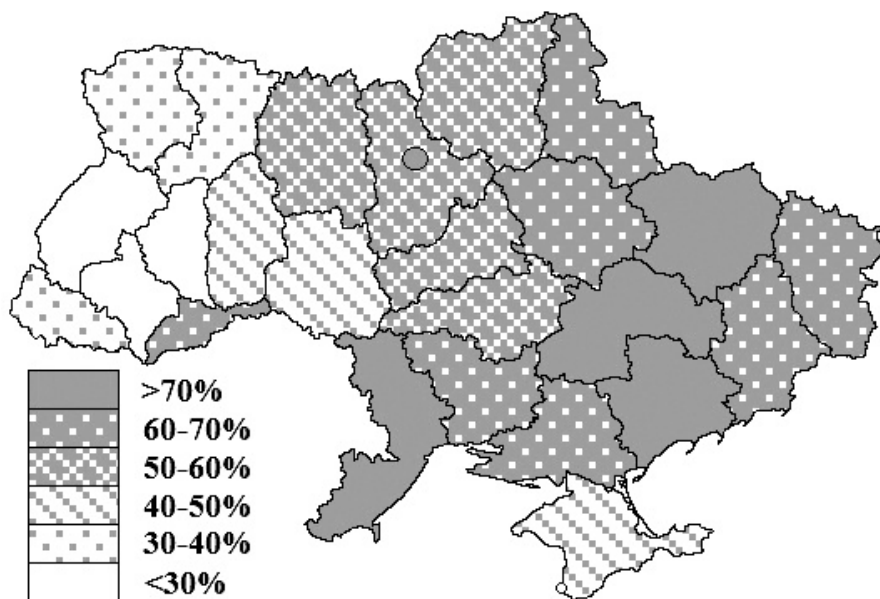
1. ábra. Azok a régiók, ahol az ukrán mellett egy (két) regionális vagy kisebbségi nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya eléri a 10%-ot (a 2001-es census adatai alapján)⁵

Az ország lakosságának 87,84%-a beszélt ukránul, 67,71%-a pedig oroszul 2001-ben (4. táblázat). Az orosz nemzetiségűek 58,76%-a rendelkezett ukrán nyelvtudással, az ukránoknak pedig az 58,07%-a tudott oroszul a census adatai szerint (Lozyns'kyi 2008: 202, 216).

		beszél ukránul		beszél oroszul	
		fő	az összlako- ság %-ában	fő	az összlako- ság %-ában
ebből	összesen	42.374.848	87,84	31.698.051	67,71
	anyanyelvként	32.577.468	67,53	14.273.670	29,59
	másodnyelvként	9.797.380	20,31	17.424.381	36,12

4. táblázat. Az ukrán és az orosz nyelvet „szabadon beszélők” száma és aránya Ukrajnában a 2001-es census adatai alapján
Forrás: Lozyns'kyi (2008: 199–200 és 214–215).

Jóval több az anyanyelvük mellett még egy nyelvet (rendszerint az ukránt) beszélők aránya az ország keleti (főként oroszok lakta) területein, mint a (túlnyomórészt ukrán) nyugati végeken (2. ábra).

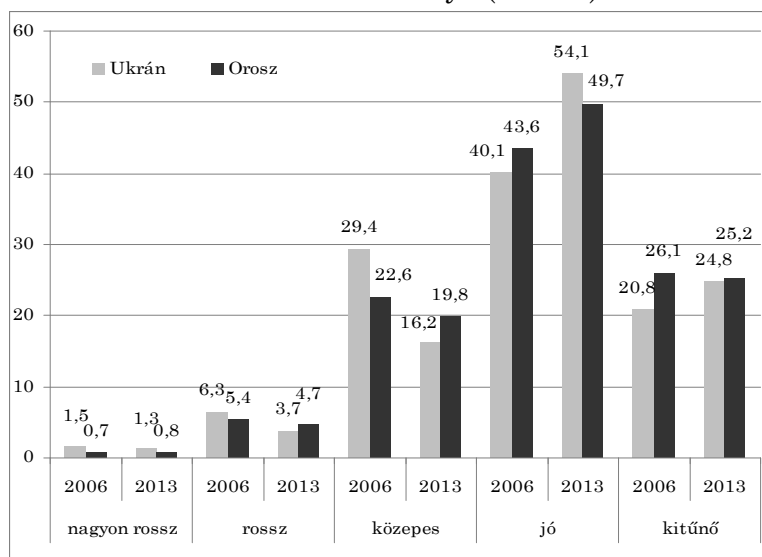
2. ábra. Az anyanyelvük mellett még (legalább) egy nyelvet „szabadon beszélők” aránya Ukrajnában a 2001-es census adatai alapján⁶

Készült Lozyns'kyi (2008: 246) alapján.

3. Az empirikus kutatások adataiból

Különböző szociológiai kutatások is a kétnyelvűség széleskörű elterjedtségét rögzítik. Egy 2006-ban országos reprezentatív mintán végzett kutatás szerint például a megkérdezettek 55,5%-a vallotta ukrán, 32,0%-a orosz, 1,4%-a pedig egyéb anyanyelvűnek magát, miközben az ukrán–orosz kettős anyanyelvűek aránya 11,1% volt (Besters-Dilger ed. 2008: 358, 2009: 371–395). 2013-ban egy hasonló kutatás során ezeket az adatokat nyerték a kutatók: az adatközlők 50,9%-a ukrán, 21,2%-a orosz, 4,7%-a egyéb anyanyelvű volt, és 23,2% vallotta egyszerre ukrán és orosz anyanyelvűnek magát (Besters-Dilger 2014: 71).

Az említett kutatások során az adatközlők nyelvtudására is rákérdeztek. 2006-ban a válaszadók 60,9%-a értékelte úgy, hogy ukrán nyelvismeretének szintje jó vagy kitűnő; orosz nyelvtudásáról 69,7% nyilatkozott ugyanígy (Besters-Dilger ed. 2008: 356, 2009: 371–395). 2013-ban 78,9% vélte úgy, hogy jól vagy kiválóan beszél az államnyelvet, s ugyanezt a választ adta az orosz kapcsán 74,9% (Besters-Dilger 2014: 75–76). Sokkal alacsonyabb az ukrán és orosz nyelvet nagyon rosszul és rosszul beszélők aránya (3. ábra).

3. ábra. Az ukrán és az orosz nyelv ismeretének foka önbevallás alapján Ukrajnában egy 2006-ban és 2013-ban végzett kérdőíves kutatás adatai alapján

Forrás: Besters-Dilger ed. 2008: 356, 2009: 371–395, illetve Besters-Dilger 2014.

Ukrajna nyelvi helyzetének számszerű mutatóit elsősorban a *Портал мовної політики*⁷ [A nyelvpolitika portálja] című honlapon közölt két összefoglaló jellegű közlemény adataira alapozva mutatjuk be. Az egyik a „Становище української мови в Україні в 2014–15 роках” [Az ukrán nyelv helyzete Ukrajnában a 2014–15-ös években] címmel a „Простір свободи” [A szabadság tere] néven működő civil szervezet által végzett felmérés.⁸ A másik vizsgálatot Stanislav Svidlov végezte, és tette közzé az említett honlapon (Svidlov 2015a, 2015b). Ezek az összefoglalók – valamint néhány országos reprezentatív mintán végzett szociolingvisztikai kutatás eredményei – lehetővé teszik számunkra, hogy részletesebb képet nyerjünk az ukrán és az orosz nyelv használati köréről.

A Kijevi Nemzetközi Szociológiai Intézet 2003-ban országos kutatás keretében tárta fel, hogy Ukrajna különböző régióban más-más nyelv használata dominál a mindennapokban. Nyugat-Ukrajnában és az ország középső részén egyértelműen az ukrán a leggyakrabban használt nyelv. Északkeleten kissé az orosz felé billen a mérleg nyelve, és sokan használják a szurzsikot, vagyis a két nyelv szoros érintkezése nyomán létrejött kontaktusváltozatot.⁹ Kelet- és Dél-Ukrajnában az ukrán nyelv használati aránya nagyon alacsony, az orosz messze a leggyakrabban használatos nyelv. Az 5. táblázat ennek a szociológiai kutatásnak az adatai alapján vázolja fel az ukrán–orosz kétnyelvűség mértékét, az ukrán és az orosz nyelv funkcionális megterheltségét. Az adatok alapján egyértelmű, hogy Ukrajnában mind az orosz, mind az ukrán nyelv használati köre széles körű, a társadalom jelentős része mindkét nyelvet használja (lásd még Alekszejev 2008, Medvegyev 2007, Visnyak 2007, 2008 stb.).

Az ukrán és az orosz nyelv elterjedtségéről némi képet kaphatunk egy 2006-ban a 18 éven felüli lakosság 2015 fős reprezentatív mintáján végzett kérdőíves kutatás adatai alapján is. Arra a kérdésre, hogy az adatközlő lakóhelyén a többség milyen nyelven beszél, 31,9% azt válaszolta, hogy ukránul, 34,6% pedig azt: oroszul; a megkérdezettek 22,8%-a szerint a többség egyaránt használja mindkét nyelvet. 9,7% megítélése szerint a településén élők többsége a szurzsikot használja, s mindössze 1% szerint hallható más nyelv a leggyakrabban a helységben (Besters-Dilger ed. 2008: 357; 6. táblázat).

A kétnyelvű Ukrajna

	Nyelvhasználat a családban	A hétköznapi gondolkodás nyelve	Az utcai, bolti és közterületi nyelvhasználat	A kollégákkal való beszélgetés és a munkahelyi nyelvhasználat
Kizárólag ukránul	28,8	29,3	24,1	22,3
Főként ukránul, de ritkán oroszul is	8,7	8,6	11,7	12,1
Kevert nyelven, melyben mind ukrán, mind orosz szavak használatosak	19,7	15,7	17,8	17,1
Főként oroszul, de ritkán ukránul is	14,3	10,7	15,6	17,1
Kizárólag oroszul	28,0	35,0	30,7	30,2
Egyéb nyelven	0,5	0,7	0,1	0,5

5. táblázat. A családi nyelvhasználat, a gondolkodás nyelve, valamint a boltokban/közterületeken és a kollégákkal való érintkezés nyelve (%-ban)

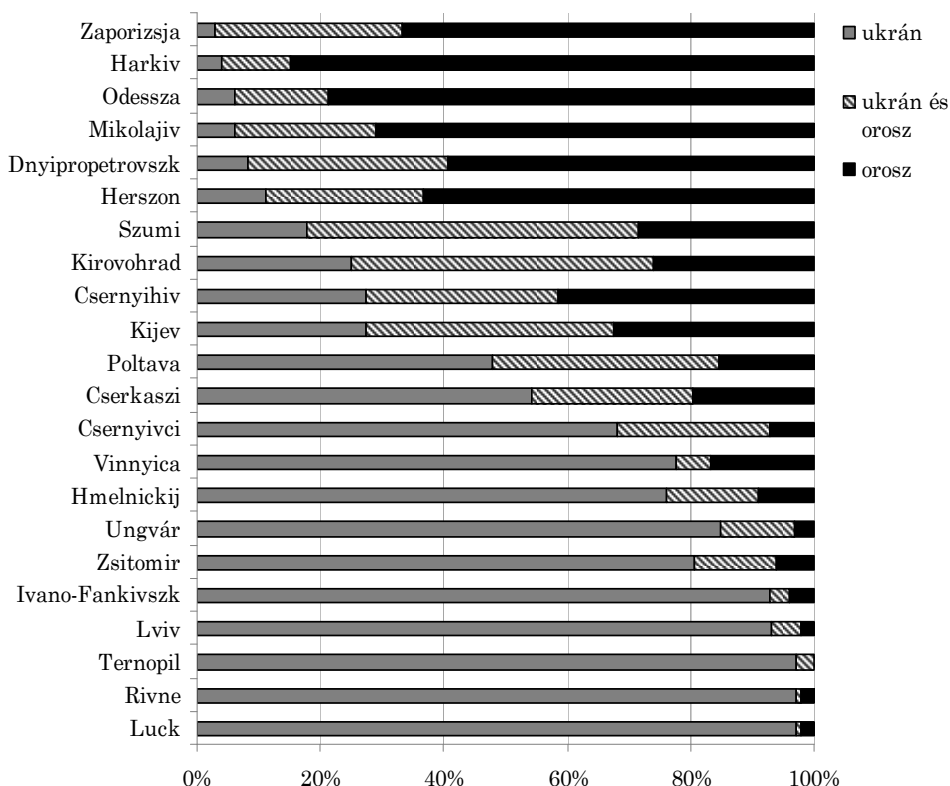
Összeállítva Visnyak (2008) alapján.

Milyen nyelven...?	Főként ukránul	Ukránul és oroszul	Főként oroszul	Szurzsikban
Beszéltek egymással a szülei	37,9	20,0	36,2	4,4
Beszéltek egymással a nagyszülei	40,5	19,1	31,8	5,8
Beszél otthon a családjával	38,2	16,2	40,5	3,4
Beszél barátaival	32,6	25,4	37,9	3,5
Szokott veszekedni, vitatkozni	24,6	17,7	44,3	5,7
Számol	34,5	16,2	45,8	2,0
Szólít meg Önnel egykorú ismeretlent	33,1	19,5	43,4	3,1
Beszél a boltban	34,3	16,6	44,8	3,6
Válaszolnak Önnek a bolti eladók	27,5	25,7	41,5	4,4
Beszél a munkahelyén	32,8	18,7	39,0	3,1
Fordul az állami szervek hivatalnokaihoz	40,5	16,4	39,0	2,2
Ők milyen nyelven válaszolnak	37,0	26,8	32,5	1,6

6. táblázat. Nyelvhasználat Ukrajnában különböző szituációkban egy 2006-os, reprezentatív mintán végzett kutatás adatai szerint

Forrás: Besters-Dilger ed. 2008: 355–356.

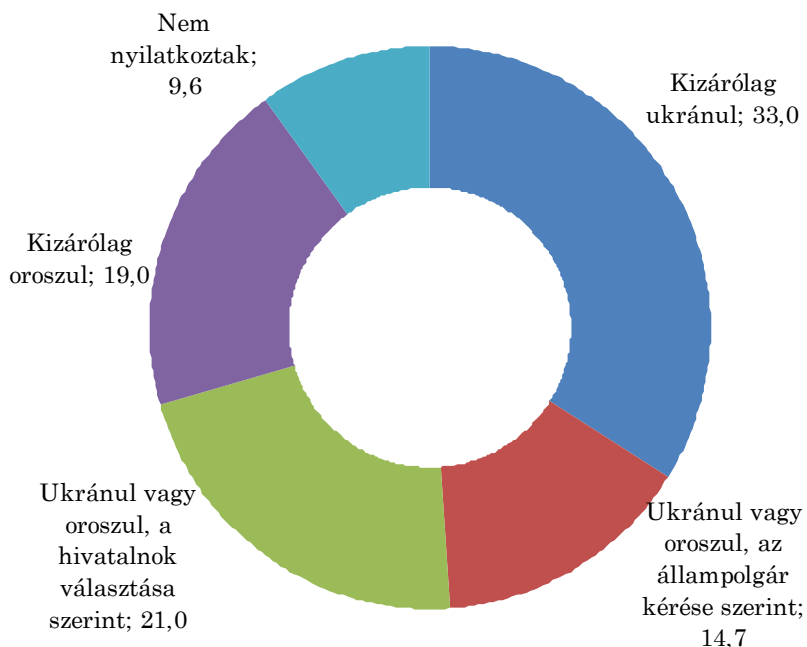
Az ország 22 megyeszékhelyén 2015-ben végzett szociológiai adatfelmérés eredményeiből kiderül, hogy a közigazgatási központok egyik részében az ukrán, ám nagyjából másik felében az orosz nyelv használata dominál az otthonokban (4. ábra).

4. ábra. Milyen nyelvet használnak otthon a megyeszékhelyek városaiban 2015 márciusában (Donyeck, Luhanszk és a Krím nélkül)

Forrás: <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.4.)

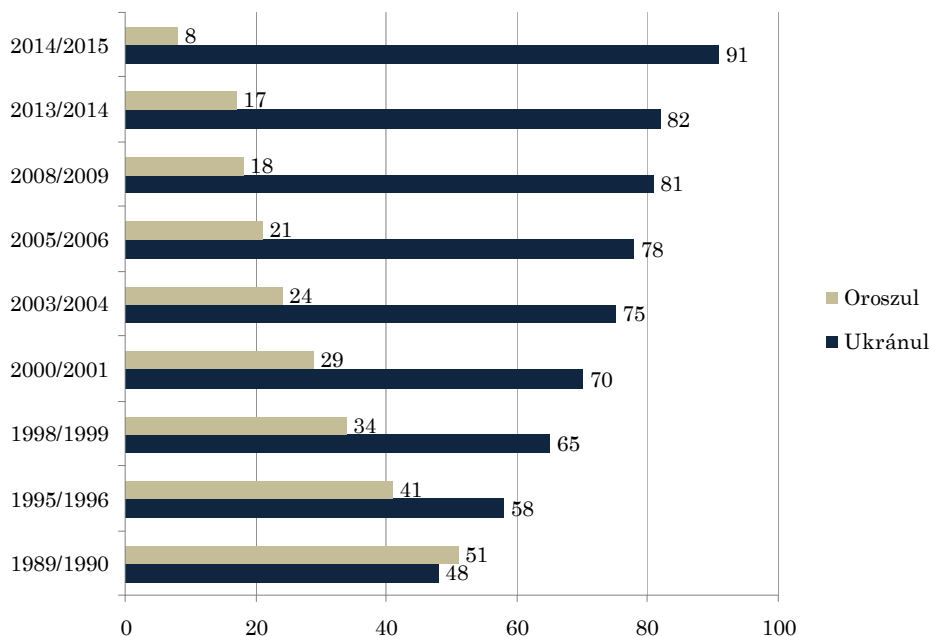
A kétnyelvűség nem csupán a privát vagy informális szférában természetes Ukrajnában, hanem az államhatalmi szervekkel és a helyi önkormányzatokkal való kapcsolattartásban, azaz a formális szituációkban is (5. ábra).

5. ábra. Milyen nyelven érintkeznek az államhatalmi szervek és helyi önkormányzatok munkatársai a lakossággal az adatközlő lakóhelyén, %-ban

Forrás: Visnyak (2008: 153).

Az ukránosító nyelvpolitika Ukrajnában az oktatás területén bizonyult a legsikeresebbnek (Azhniuk 2008, Bilaniuk–Melyk 2008, Malinkovich 2005, Polese 2011). Miközben az 1989/1990-es tanévben még a közoktatásban tanulóknak mindössze 48%-a járt ukrán tannyelvű iskolába, és 51%-a tanult orosz nyelvű intézményben (Shamshur–Izhevskaya 1994), negyedszázad alatt az ukrainai oktatási rendszer szinte egynyelvű ország képét mutatja. Ezt igazolják a 2013/2014-es, illetve 2014/2015-ös tanév adatai is. Miközben (a Krím és a szakadárak uralta keleti területek nélkül) a 2013/2014-es tanévben az ukrainai iskoláknak 85,6%-a volt ukrán tannyelvű, ez az arány a következő tanévre 91,6%-ra emelkedett. Az 1. osztályba beiratkozott gyerekek 88,9%-a ukrán tannyelvű intézményben kezdte meg a tanulmányait 2014/2015-ös tanévben; egy évvel korábban viszont még csak 80,4% volt az ilyen gyerekek aránya. Az összes általános és középiskolás 81,8%-a tanult ukrán nyelven 2013/2014-ben, ez az arány 2014/2015-re 90,8%-ra nőtt (6. ábra).¹⁰

6. ábra. Az Ukrajna iskoláiban ukrán, illetve orosz nyelven tanuló arányának változása 1989 és 2015 között (%-ban)

Összeállítva az alábbiak alapján: Bilaniuk–Melnyk (2008), Shamshur–Izhevskaya (1994), Stepanenko (2003), Третя доповідь України про виконання Рамкової конвенції Ради Європи про захист прав національних меншин. Київ, 2009, с. 82. és Становище української мови в Україні в 2014–15 роках

Amint azt fentebb is láthattuk, jóval kevésbé sikerült az ukránosítás az állam- és közigazgatásban. Miközben a törvényeknek, rendeleteknek, alsóbb szintű jogszabályoknak kizárólag ukrán nyelven létezik hivatalos változata, az orosz nyelv a szóbeli érintkezésben továbbra is széles körben használatos.

2015-ben önkéntesek 23 megyeszékhely polgármesterének hivatalát, valamint a megyei önkormányzatok vezetőinek irodáját hívták fel telefonon, az államnyelvet használva. A városvezetők munkatársainak 82,6%-a, a megyei önkormányzatok elnökeinek hivatalában pedig a telefont felvettek 86,4%-a válaszolt ukrán nyelven; 17,4%, illetve 13,6% orosz nyelven beszélt a telefonálóval.¹¹

A megyei közigazgatási elnökök sajtónyilatkozatai nem mutatnak ilyen magas ukrán dominanciát: a régiók legfőbb állami köztisztvi-

A kétnyelvű Ukrajna

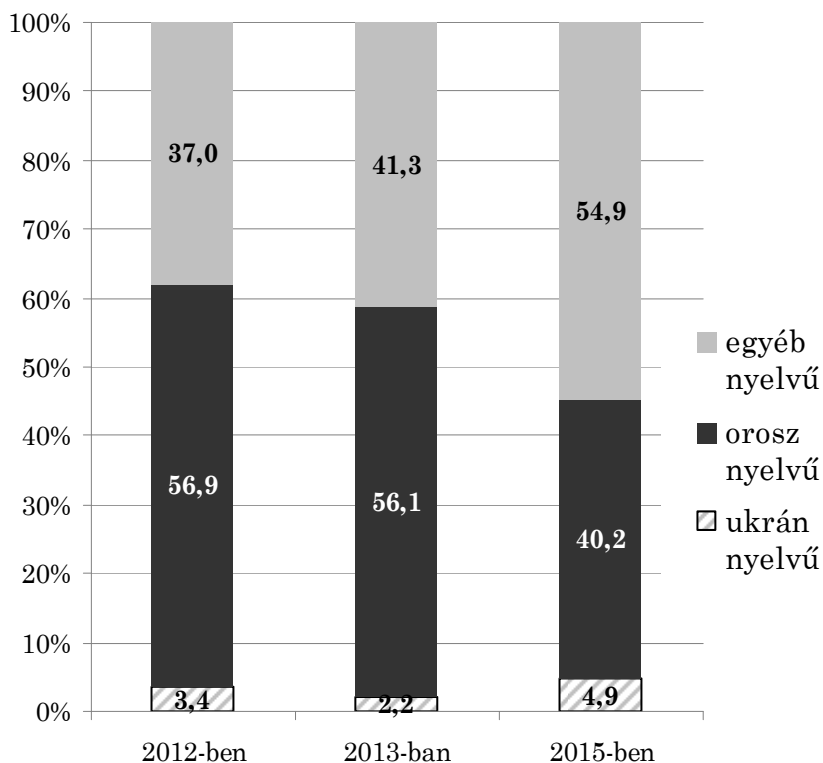
selői az ország egyik felén jellemzően ukránul, másik felén oroszul érintkeznek a sajtóval, és van egy szűk átmeneti sáv, ahol mindkét nyelvet egyformán használják (7. ábra).

7. ábra. A megyei állami közigazgatási hivatalok elnökei sajtónyilatkozatainak nyelve 2011 októberi adatok szerint

Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/uk/3/32/Ukr_mapa-ODA-mova-4.jpg (2016.1.4.)

A kétnyelvűség a tömegtájékoztatási eszközökre is jellemző. Igazolja ezt 5 országos kereskedelmi és 1 közszolgálati rádióadóban elhangzó zeneszámoknak a nyelvi elemzése: a dalok legnagyobb része orosz nyelvű, az ukrán szövegű számok aránya 5% alatti (8. ábra). Árnyaltabb a kép, ha nem összevont adatokat vizsgálunk, hanem a 10 legnépszerűbb kereskedelmi rádióban játszott zeneszámok nyelvét adónként elemezzük. A Svidlov (2015b) által közölt összefoglaló szerint az ukrán nyelven elhangzó zeneszámok aránya 1 és 8,59% közötti; az orosz nyelvű dalok részesedése a műsoridőből ezzel szemben 4 és 94 százalék közötti (Svidlov 2015b). A 10 közül mindössze 3 rádió nem sugároz más nyelven (elsősorban angolul) popzenét, a többi rádióban azonban 62 és 95% közötti ezeknek az aránya (Svidlov 2015b).

8. ábra. 5 kereskedelmi és 1 közszolgálati rádióban sugárzott zeneszámok megoszlása a dalszövegek nyelve szerint (hétköznap 16 és 20 óra között)

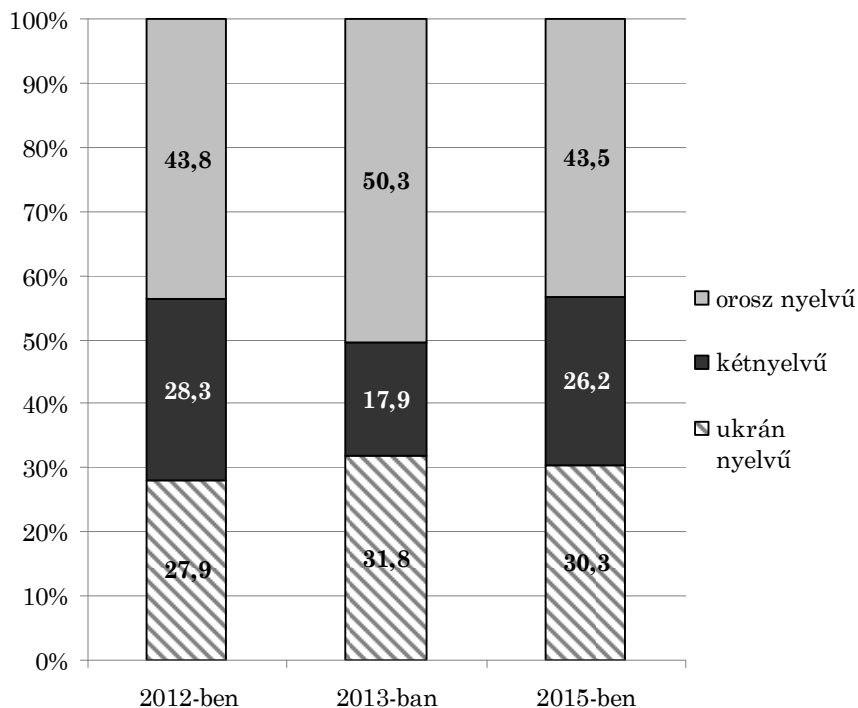
Forrás: <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.4.)

A 8 legnézettebb országos televíziós csatorna műsorainak vizsgálata alapján az elemzők első látásra meglepő eredményre jutottak. Az orosz nyelvű műsorok enyhe dominanciája mellett a sugárzott tartalom negyede kétnyelvű: együtt van jelen az adásban az államnyelv és az egykori Szovjetunióban a „népek közötti érintkezés eszköze”-ként emlegetett orosz (9. ábra).

A kétnyelvű tévéműsorok a gyakorlatban úgy működnek, hogy például a híradóban az ukrán nyelven elhangzó kérdésre a riortalany oroszul válaszol, vagy fordítva; a politikai vitaműsorokba meghívott közéleti szereplők egy része az államnyelvet, más része oroszul használja, s vannak, akik hol az egyik, hol a másik nyelven szólnak meg;

A kétnyelvű Ukrajna

a sportközvetítések két riporterere közül az egyik rendszerint ukránul, a másik pedig oroszul kommentálja az eseményeket. Laada Bilaniuk (2010) az ukrán–oroszcímű tévéműsorok kétnyelvűségét „nem alkalmazkodó” bilingvizmusnak nevezi.

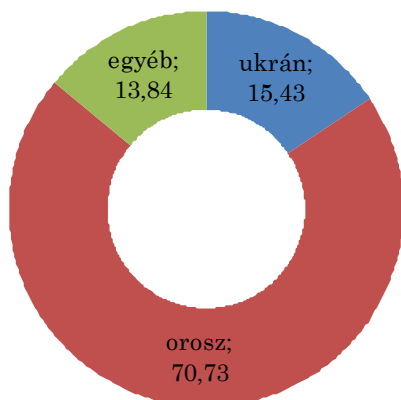

9. ábra. A 8 legnézetesebb országos televíziós csatorna adásainak nyelve fő-műsoridőben (hétköznap 18 és 22, hétvégén 12 és 16 óra között)

Forrás: <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.4.)

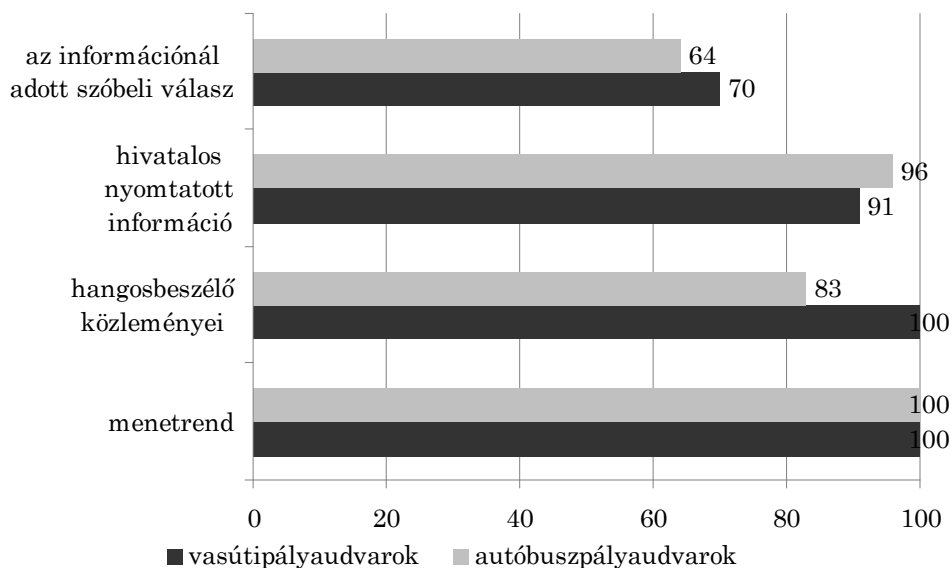
A nyomtatott sajtóban (a megjelenés példányszáma alapján) megközelítőleg 10% az ukrán nyelvű sajtótermékek aránya.¹² Svidlov (2015a) számításai szerint az Ukrajnában 2015 júniusában forgalomban lévő könyvek között messze az orosz nyelvű kötetek vannak többségben (10. ábra).

A közterületi reklámok nyelvét viszont az államnyelv uralja. 2014-ben a nyilvános helyen kihelyezett óriásplakátok 68%-a, 2015-ben viszont már 79%-a volt ukrán egynyelvű.¹³

10. ábra. A 2015 júniusában a Yakaboo.ua online könyvtárház katalógusában elérhető könyvek (címek) megoszlása nyelv szerint

Forrás: Svidlov 2015a

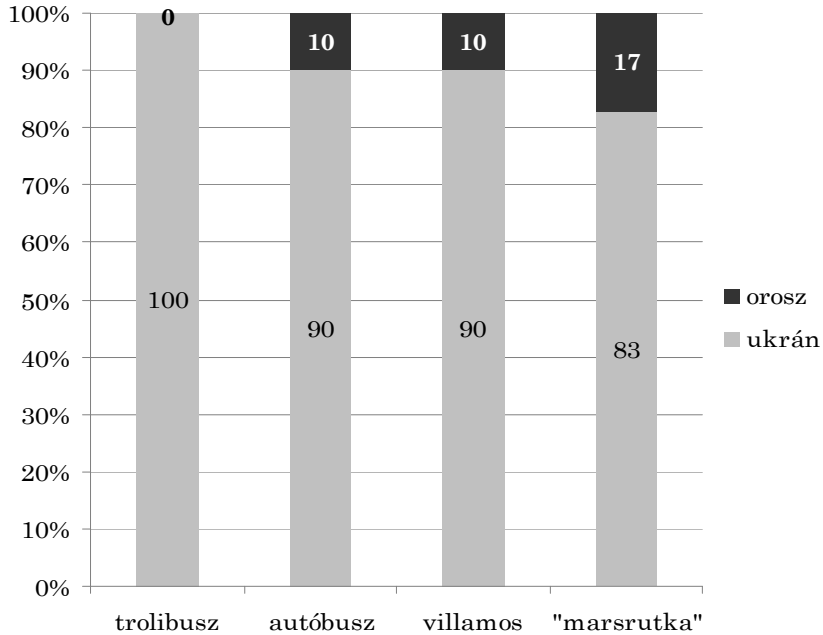

11. ábra. Az ukrán nyelv előfordulási aránya a megyeszékhelyek és a 300 ezernél több lakossal rendelkező városok vasúti és autóbusz-pályaudvarain (a Krím és a megszállt területek kivételével 2015 első felében)

Forrás: <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.4.)

A kétnyelvű Ukrajna

Az utasszállításban az államnyelv dominanciáját rögzítették a felmérések 2015 nyarán a vasúti és autóbusszközlekedésben (11. ábra), valamint a városi fuvarozásban egyaránt (12. ábra).

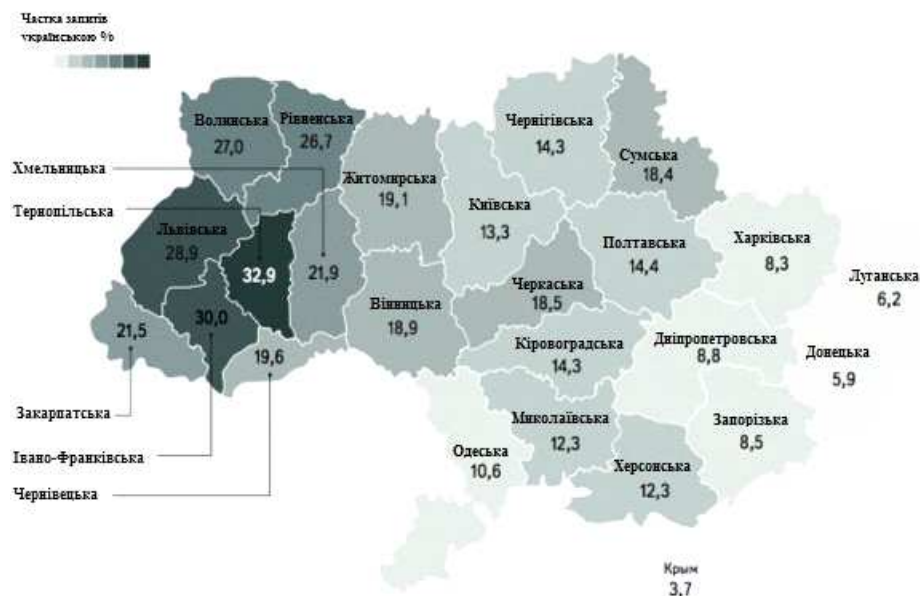
12. ábra. Az ukrán és orosz nyelv előfordulási aránya a megyeszékhelyek és a 300 ezernél több lakossal rendelkező városok tömegközlekedési eszközein kihelyezett táblákon

(a Krím és a megszállt területek kivételével 2015 első felében)

Forrás: <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.4.)

Az ukrán nyelv korlátozottan van jelen viszont a digitális térben. Az Ukrainában legnépszerűbb internetes keresőprogram keresései között a nyugat-ukrajnai megyékben a legmagasabb az ukrán nyelven indított keresések aránya, de itt is csupán minden harmadik nyelve az ukrán (13. ábra).

A W3Techs: Web Technology Surveys adatai szerint 2013 márciusában az Ukrainát jelölő .ua regisztrációjú honlapok 78,9%-án volt jelen orosz, 10,6%-án angol és csupán 10,4%-án ukrán nyelvű tartalom (is).¹⁴

13. ábra. Az ukrán nyelvű keresések százalékos aránya a Yandex internetes keresőben 2010 őszén

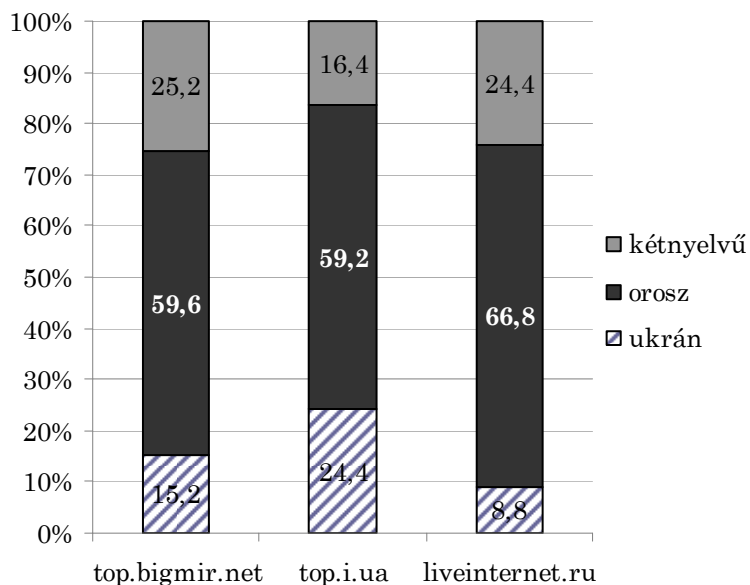
Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/uk/5/54/Mapa_Ukraine_yandex-ukr-2.jpg (2016.1.4.)

A 21. században sokat mondó adat az is, hogy Steam internetes áruházban hány számítógépes játék érhető el ukrán nyelven. Svidlov (2015a) összesítése szerint 2015 júniusában összesen 5494 internetes játék volt elérhető az online áruház kínálatában, s közöttük mindössze 132-nek (2,4%) volt ukrán nyelvű változata; ebből csupán 43 rendelkezett hivatalos ukrán verzióval, 89-et amatőrök láttak el ukrán fordítással.

A leglátogatottabb ukrainai honlapok abszolút többsége orosz nyelvű, az ukrán nyelvű web-oldalak arányát még a kétnyelvűek is megelőzik (14. ábra).

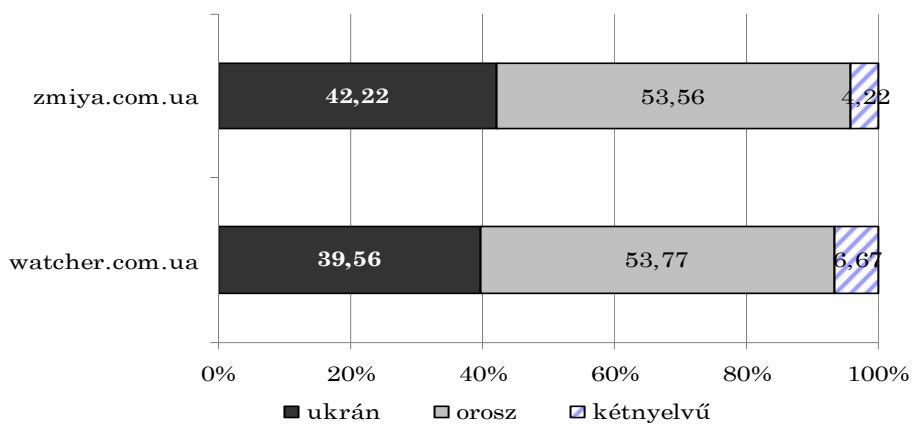
Az ukrainai illetőségű Facebook felhasználók között is magasabb a bejegyzéseiket oroszul vezetőik aránya, mint azoké, akik ukrán nyelven vannak jelen a legnagyobb közösségi hálón (15. ábra).

A kétnyelvű Ukrajna

14. ábra. A 250 leglátogatottabb ukrainai honlap megoszlása nyelvek szerint három különböző internetes rangsor összesítése alapján 2015 első felében

Forrás: Svidlov 2015c

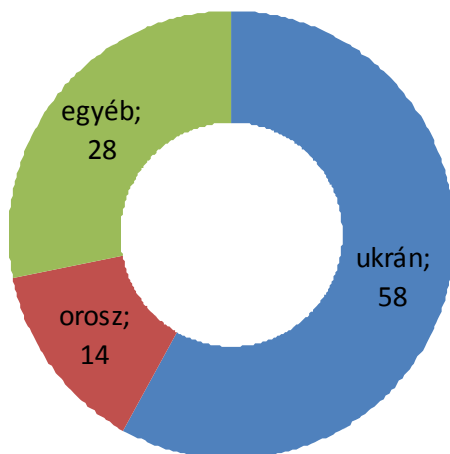

15. ábra. A 450 legaktívabb ukrainai Facebook-felhasználó bejegyzéseinek nyelvi megoszlása két független összesítés szerint 2015 első felében

Forrás: Svidlov 2015c

A nyelvpolitikai portál 2016. január 11-én arról is beszámolt¹⁵, hogy a nyugat-ukrajnai, jellemzően ukrán nyelvű Lviv (Lemberg) városában az egyik vásárló nem tudott ukrán nyelvű billentyűzetet beszerezni gépéhez, miközben orosz nyelvű természetesen akadt. A város egyik egyetemén informatikát oktató vásárló a bírósághoz fordult, és követelte, hogy az Ukrajnában számítástechnikai eszközöket forgalmazó HP biztosítsa az ukrán nyelvű klaviatúrák megvásárlásának lehetőségét, s kérésére a bíróság kötelezte is erre a nemzetközi vállalatot.

A szolgáltató szféra többnyelvűsége egyébként teljesen természetes Ukrajnában. 2015 nyarán az ország megyeszékhelyein és legalább 300 ezer lakost számláló nagyvárosaiban vizsgálták meg a nyelvek használatát. Minden városközpontban 10-10 étteremben, kávézóban vizsgálódtak a terepmunkások. A felkeresett több száz vendéglátóipari egységnek mindössze 63%-ában találtak ukrán nyelven is olvasható étlapot. Az ukrán nyelvű rendelésre az éttermek 53%-ában államnyelven, 40%-ában oroszul reagáltak, 7%-ában pedig a vendég kérésére áttértek az ukránra. A kiírások, feliratok legnagyobb része ukrán nyelvű volt (16. ábra).

16. ábra. A megyeszékhelyek és a 300 ezernél több lakossal rendelkező városok központjaiban működő 10-10 étteremben, kávéházban található kiírások nyelve (a Krím és a megszállt területek kivételével, 2015 első felében)

Forrás: <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.4.)

4. Filmre vett kétnyelvűség

Ukrajna sajátos kétnyelvűsége a filmművészetben is tükröződik. 2014 végén, 2015 elején forgatta az ukrán 2+2 országos tévécsatorna a *Гардія* [A gárda] című hazafias tévéfilmsorozatot. Cselekménye az Euro-majdanon indul 2013 novemberében. A sorozat főhősei: néhány, Kijev főterén tüntető fiatal, illetve egy belügyi rendőrtiszt, akik a kijevi események során a barikád ellenkező oldalán álltak ugyan, ám amikor Kelet-Ukrajnában fegyveres konfliktus tört ki, mindannyian beléptek a Nemzeti Gárda soraiba. Itt egy komoly harci tapasztalatokkal rendelkező, marcona kinézetű és modortalan, ám lágyszívű egykori szovjet tiszt irányításával végigcsinált rövid, de intenzív kiképzés után fegyverrel szállnak szembe az ellenséggel: a szeparatistákkal és az őket támogató orosz hódítókkal. A háborús sorozat az ukrán hazafiás érzésekre épít, klasszikus propaganda-alkotás, amely ez ellenséggel szembeni hősiesség helytállásra buzdít. A sorozatban elhangzó párbeszédetek azonban nem kizárólag ukrán nyelvűek: a filmben egyes szereplők oroszul, mások ukránul beszélnek, és a kódváltás sem ritka; helyenként az ukrán és orosz kontaktusváltozata: a szurzsik is fel-felhangzik. A tévésorozat 12 központi karakterét röviden bemutató hivatalos weboldal¹⁶ idézi mindegyik szereplő egy-egy frappáns, jellemző gondolatát a filmből. A kiemelt mondatok között 8 orosz, 4 pedig ukrán nyelvű. A filmsorozat készítői a karakterek megformálása során nyilván megpróbálták tükrözni azt a valóságot, melyet Petro Porosenko, Ukrajna elnöke egyik nyilatkozatában úgy foglalt össze, hogy a Keleten Ukrajnáért harcolók 62%-a orosz anyanyelvű¹⁷. Az elnök és a sorozat készítői nyilvánvalóan nem tévedhettek nagyot. A híradások beszámoltak például arról, hogy a frontvonalban harcoló Dnipro-1 alakulat katonái számára ukrán nyelvtanfolyamot szerveztek. „Ismerni annak az országnak a nyelvét, amelyet védelmezel – elengedhetetlen feltétele a győzelemnek bármelyik fronton: politikai, kulturális vagy a katonai téren” – mondta az egység parancsnokhelyettese. A tiszt azt is hozzátette: a cél az, hogy az egység harcosai néhány hónap múlva „szabadon, szurzsik nélkül” beszéljenek ukránul.¹⁸

Az ország sajátos nyelvi helyzetét tükrözi egy amerikai film ukrain szinkronja is, amelyet Ukrajnában 2014 januárjában mutattak be a mozikban. A filmet egyik kijevi utam során néztem meg a város főterétől, a Majdantól alig 100 méterre található moziban 2014 januárjának derekán. Kinn mínusz 10 fok C körüli volt a hőmérséklet, a téren csak a legkitartóbb tüntetők voltak jelen. Hivatalos ügyeimet elvé-

gezve a hideg elől menekültem a fűtött, kényelmes fotelekkel ellátott moziba hétköznapi délután. Szokványos amerikai akciófilmet láttam fordulatos cselekménnyel, gonosz orosz milliárdossal, végül hősiiesen győzedelmeskedő CIA-ügynökkel.¹⁹ Filmnézés közben nem mindennapi nyelvi élménnyel gazdagodtam.

A szinkronizált filmben az eredetiben angol nyelvű párbeszédet ukrán nyelven hallhatták a nézők. Ám mivel a történet jelentős része Oroszországban játszódik, az orosz személyeket alakító színészek (az eredetiben nyilvánvalóan szintén angolul elhangzó) szövegeit a kijevi mozilátogatók oroszra szinkronizálva élvezhették. A forgalmazó nyilván azzal is hitelesebbé szeretne tenni a filmet, hogy jelezte: az oroszok egymás között oroszul beszélnek. Amikor az orosz üzletembert alakító szereplő amerikai partnerével angolul társalgott, a szinkron nyelvet váltott: ukránul szólalt meg a vásznon. A szinkronrendező azzal jelezte, hogy ez a társalgás nem oroszul, hanem angolul hangzik el, hogy az orosz emberek szerepét játszó színészeket ezekben a jelenetekben ukránul (értsd: angolul) beszéltette. Érdekesen oldotta meg az ukrán szinkron rendezője annak érzékeltetését, hogy az oroszok egy része nem jól tud angolul. Az orosz banditát alakító színész (aki orosz társaival oroszul érintkezett), ha szerepe szerint angolul kellett társalognia, szurzsikban beszélt. Az a szereplő viszont, aki orosz léte jó beszél angolul, „angolul” kommunikálva a legtisztább ukránsággal beszélgetett amerikai partnerével.

Az ilyen nyelvi finomságokat egy amerikai mozifilm szinkronjában csak az ukrán nyelvi helyzetben otthonosan mozgó értékelik igazán. A fentiek tükrében talán az Olvasó számára sem meglepő, hogy a Kijev belvárosában található filmszínház több tucat főt számláló közönsége számára a lehető legtermészetesebb volt, hogy egy amerikai film szinkronjában egyszerre van jelen az ukrán és az orosz nyelv, és megjelenik a kettő közötti változat, a szurzsik is. Mindenki értett mindent, nem kellett fordítani, feliratozni semmit. Egyetlen olyan néző sem akadt, aki furcsának vagy meglepőnek tartotta volna azt, ahogyan a szinkronrendező a nyelveket használta. Az ukrán az eredeti film angol nyelvű párbeszédeinek nyelvét jelölte. Az orosz az amerikai verzióban angolul elhangzó, de orosz szereplők egymás közötti társalgásának orosz beszédét tükrözte. A „rontott ukránként”, „kevert nyelv (változat)ként” számon tartott szurzsik pedig kiválóan alkalmas volt arra, hogy az angolul rosszul beszélő orosz gazemberek nyelvhasználatát és jellemét ábrázolja.

Ukrajna kétnyelvűsége jelenik meg a Netflix amerikai stream-szolgáltató 2013 novembere és 2014 februárja között Kijevben forgatott dokumentumfilmjében is. A *Winter on fire: Ukraine's fight for Freedom*²⁰ című alkotás a méltóság forradalmának eseményeit örökíti meg. A filmben nyilatkozók (a Majdan hétköznapi hősei) körülbelül fele-fele arányban szólalnak meg ukrán és orosz nyelven; a Majdan központi színpadjáról elhangzó politikai szövegek azonban kivétel nélkül ukrán nyelvűek.

5. Konklúziók

Láthattuk, hogy Ukrajna kétnyelvű ország: az ukrán és az orosz nyelv egyaránt széles körben használatos a társadalmi élet szinte minden területén. Ennek ellenére Ukrajnában a kétnyelvűség – elsősorban a negatív történelmi tapasztalatok miatt – stigmatizált (Arel 1995, Azhniuk 2008, Bilaniuk–Melnik 2008, Goodman 2009, Maszenko 2007, Pavlenko 2011: 52, Ruda 2012: 13). Maszenko (2009: 101) például „anomáliás helyzet”-ként jellemzi az ukrainai kétnyelvűséget, Shevchuk (2015) pedig „skizofrén állapot”-ként, „betegség”-ként (Shevchuk–Vlasiuk 2015) tekint az országban kialakult bilingvizmusra.

Shumlianskyi (2010: 139–140) rámutat arra, hogy az ukrainai politikusok és pártok vagy az ukrán, vagy az orosz nyelvűek oldalára pozicionálják magukat, mélyítve a nyelvi szakadékot. Ilyen körülmények között szó sem lehet a kétnyelvűség kodifikálásáról állami szinten (Maszenko–Horobets 2015). „Az egyetlen államnyelv feltétele a fejlett európai állam létezésének. Két államnyelv bevezetése Ukrajnában nem szolgálja a konszolidációt. Konszolidálódni csak egyetlen valami mentén lehet” – írta Viktor Juscsenko (2010) „Akié a nyelv, azé a hatalom” címmel megjelentetett cikkében. A 2010-es elnökválasztáson megbukott politikus szerint „A kétnyelvűség az eurázsiaiság tipikus megnyilvánulása”. „Az államnyelvi státusz biztosítása más nyelvek számára visszafordíthatatlanul kedvez nem csupán az ukrán nyelv gyors kiszorításának a hivatalos használatból, hanem használati köre további szűkítésének is” – olvasható a Juscsenko utasítására az államelnöki hivatalban kidolgozott nyelvpolitikai koncepcióban (Koncepció 2010).

Az egyik nagy befolyású parlamenti képviselő, a kárpátaljai Viktor Baloga szerint a „háborúba ájult” Ukrajna egységének helyreállításához mindössze két dologra volna szükség. Az egyik: az ukrainai ortodox egyházak egyesítése, a másik: hogy az óvodától az egyetemig kizárólag az ukrán legyen az oktatás nyelve az egész ország területén.²¹

A kétnyelvűség ellenzői azzal érvelnek, hogy az orosz hivatalos nyelvként kodifikálása valójában egynyelvűséget eredményez: az oroszok nem fogják elsajátítani és használni az államnyelvet, és az orosz fokozatosan kiszorítja az ukránt a legtöbb helyzetből. Michael Moser egyik interjújában például kijelentette: „A jelenlegi helyzetben, bármennyire is paradoxon, a hivatalos egynyelvűség lényeges feltétele az ország gyakorlati többnyelvűségének” (Moser–Portnov 2012).

Az ukrán nyelvészek jelentős része az ismertetett kétnyelvűségi helyzetet úgy értékeli, hogy az egykori gyarmatosító nyelve, az orosz veszélyezteti az ukrán nyelv jövőjét (például Kreszina–Javir 2008, Macjuk 2009, Majboroda–Pancsuk 2008, Maszenko 2007, 2010 stb.). Sokan ezért törvényszerűnek tartják, hogy a hosszú elnyomás után az állami függetlenséget kivívott ukrán nép a történelem során rákényszerített aszimmetrikus kétnyelvűséget követően ukrán egynyelvűségre törekszik (vö. Shemshuchenko–Horbatenko 2008: 168). Az ország nyelvi helyzetét posztkoloniálisnak²² értékelők (Maszenko 2004, Shyshkin 2013) úgy látják, a „nemzetek közötti érintkezés” nyelveként Szovjet-Ukrajnára erőltetett orosz nyelvvel szembeni küzdelem a nemzeti és nyelvi függetlenség, az ukrán azonosságtudat szükségszerű velejárója (Kulyk 2007). Ezek a kutatók egyértelműen a kétnyelvűség kodifikálása ellen, az ukrán egynyelvűség mellett foglalnak állást (Maszenko–Horobets 2015). Aneta Pavlenko (2011: 50) rámutat: „Ukrajnában gyakran ismétlik, hogy az ukrán egy »kis« nyelv, amely eltűnhet állami támogatás nélkül [...], miközben az orosz nem igényel támogatást, mivel nem »veszélyeztetett« nyelv”.

Mások szerint azonban az ukrán társadalom kétnyelvűsége nem feltétlenül fenyegeti az ukrán nyelv jövőjét. Laada Bilaniuk például úgy véli, hogy az ukrain televíziós műsorok kétnyelvűsége, az ott látható nyelvi nem alkalmazkodás lehetséges társadalmi és politikai következményei ellentmondásosak. Egyrészt ez az egyik módja annak, hogy egyidejűleg fenntartsa az ukrán nyelvűek és orosz nyelvűek nyelvi preferenciáit, így hatástalanítva a nyelvi kérdés körüli feszültségeket. Másrészt azonban – vélekedik Bilaniuk – az is lehet, hogy ez a fajta kétnyelvűség csupán a nyelvi egyenlőtlenség álcája. A helyzet magában foglalja a potenciális változást, amely lehetővé teszi, hogy az ukrán nyelv olyan területeken is jelen legyen, ahol ez korábban nem volt jellemző. Ugyanakkor ez a helyzet továbbra is lehetővé teszi az orosz nyelv használatát olyan szférákban, ahol az orosz hagyományosan domináns, és ez a túlsúly így továbbra is fennmarad, akadályozva

ezzel az ukrán kizárólagos használatát (Bilaniuk 2010: 129). Les Belej (2015) szerint „két kód párhuzamos használata nem az oroszosítás módja, ez inkább fokozatos deruszifikáció. Ott, ahol korábban kizárólag az orosz nyelvet használták volna, ma két nyelv használatos”. Mások ellenben úgy értelmezik az ország aktuális nyelvi helyzetét, mint a settenkedő oroszosítás folyamatát.²³

A kétnyelvűség makacs elutasításának fő oka, hogy az ukrainai politikusok, értelmiségiek (és a nyelvészek jelentős része) nincs tisztában olyan fogalmakkal, mint például a szubtraktív (felcserélő) és az additív (hozzáadó) kétnyelvűség (Bartha 1999: 192–193). Az ukrainai elit a kétnyelvűséget átmeneti jelenségnek tekinti, mert tapasztalatai a szubtraktív kétnyelvűségről vannak. Az additív kétnyelvűséget nem ismerik. Ezért nem lehet érdemi vitát folytatni a kétnyelvűségről politikusokkal, jogászokkal, politológusokkal, de a kétnyelvűséget érdemben nem kutató ukrán nyelvészekkel sem (vö. Kontra et al. 1999: 2). Többek között ezért sem találhatott kedvező fogadtatásra a 2012 nyarán „Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitika alapjairól” címmel elfogadott új nyelvtörvény, amelynek rendelkezései szerint azokban a közigazgatási egységekben, ahol egy kisebbségi nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya elérte a 10%-ot, az adott kisebbségi nyelv az államnyelv mellett széles körben használhatóvá vált a hivatali és közéletben egyaránt; a jogszabály tehát a regionális kétnyelvűséget kodifikálta (Tóth–Cserniczkó 2014).

A politikailag kiélezett helyzetben a két szélsőséges álláspont (ukránosítás–oroszosítás) között végig jelent volt a centrista nézőpont is (Stepanenko 2003: 121–122). Ennek képviselői a nyelvi, etnikai konfliktusok elkerülése érdekében úgy vélték, Ukrajna számára az a legjobb, ha megőrzi azt a helyzetet, melyben az ukrán csak felemásan tölti be az államnyelvi funkcióit, s ahol az orosz gyakorlatilag hivatalos nyelvként használatos az ország nagy részén (Kulyk 2007: 308–315, 2014: 126, Shumlianskyi 2006). 2014 februárja óta azonban ez a megoldás nem reális alternatíva.

Attól függően, milyen nyelvi ideológiák felől közelítünk, az összetett ukrainai nyelvi helyzet megítélése különböző lehet. Az egyik oldalról úgy tűnhet, hogy az ukrainai kisebbségek (élükön az oroszokkal) a „modern” nyelvi ideológiákért küzdenek: az etnikai és nyelvi diverzitás fenntartásáért, a nyelvi kisebbségek jogaiért. Ebből a szempontból az ukránok viszont „elavult” ideológiákat képviselnek, hiszen homogén nemzetállamot építenek, egynyelvűségre törekvő nacionalisták, akik

megfosztják a kisebbségeket nyelvi jogaiktól. Másik nézőpontból viszont úgy is értékelhető az ukrainai helyzet, hogy az oroszok mindent megtesznek a szovjet korszakból fennmaradt privilegizált helyzetük, társadalmi és nyelvi dominanciájuk fenntartásáért, a szovjet gyarmati rendszerből átörökített aszimmetrikus kétnyelvűség bebetonozásáért. Innen nézve az ukránok szabadulni szeretnének a posztkoloniális ballasztoktól, melyek sorában az évszázadokon át erőltetett orosz nyelv az egyik fő szimbólum, és valóban független államot, illetve modern, szabad politikai nemzetet építenek, ahol – a vernakularizáció jegyében – az egykori birodalmi *lingua franca*, az orosz (Pavlenko 2006) helyett az ukrán nyelvnek van központi szerepe.

François Grin (2003: 30) szerint a nyelvpolitika olyan szisztematikus, racionális és tudományosan megalapozott tevékenység, melynek célja a nyelvi környezet megváltoztatása a jólét növelése céljából. Grinnel egyetértve úgy véljük, hogy a gazdasági, politikai és katonai válsággal küzdő Ukrajnában nagy szükség volna a tudományosan megalapozott, racionális nyelvpolitikára. Olyan nyelvpolitikára, amely figyelembe veszi, hogy a mai Ukrajna területén számos régió rendelkezik jelentős történelmi, kulturális, politikai, gazdasági tradíciókkal, s az egyes vidékek lakossága eltérő etnikai, nyelvi és felekezeti összetételű (Karácsonyi et al. 2014). A régiók nyelvi sajátosságainak, az ott élő emberek nyelvi gyakorlatának, igényeinek szem előtt tartása nélkül nem dolgozható ki hatékony nyelvpolitika.

A Netflix fent említett dokumentumfilmjében a Majdan egyik résztvevője a következőket mondja: „A Majdanon nem voltak nemzeti-ségek, nem voltak nyelvi csoportok. Csak olyan emberek voltak, akik nem akartak tovább élni ebben a rezsimben”.²⁴ A kijevi Függetlenség terén tüntetők többsége nyilván nem olyan Ukrajnáért kockáztatta az életét, amelyben továbbra is virágzik a korrupció, mélyrepülésben van a gazdaság, és ahol a politikusok a hagyományokhoz híven (lásd Csernicskó 2016: 16–28) még mindig manipulációs célokra használják a nyelvi kérdést, miközben a keleti végeken hónapok óta tart az a háború, melynek megkezdéséhez a nyelvi kérdés rendezetlensége volt az egyik ürügy (Csernicskó 2016: 42–45).

Jegyzetek

¹ Інструкція щодо проведення Всеукраїнського перепису населення 2001 року і заповнення переписної документації. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0742-01> (2014-12-04).

² Ukránul: вільно володіє.

- ³ Forrás: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> (14-06-2015).
- ⁴ Forrás: <http://ukrcensus.gov.ua/eng/notice/news.php?type=2&id1=21> (14-06-2015).
- ⁵ A térképet Molnár D. István készítette a 2001-es census adatai alapján: <http://www.ukrcensus.gov.ua/eng/notice/news.php?type=2&id1=21>. Köszönöm a segítségét.
- ⁶ A térképet Molnár József készítette. Köszönöm a segítségét. A térképet Molnár József készítette. Köszönöm a segítségét.
- ⁷ <http://language-policy.info> (2015.06.12.).
- ⁸ <http://dobrovol.org/article/334/> és <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2015.06.12.).
- ⁹ Az ukrán értelmező szótárak szerint a szurzsik [суржик] szó első jelentése: rozs és a búza, vagy rozs és árpa, esetleg árpa és zab keverékét jelenti (Maszenko 2010: 68, 2011: 4–6). A jelenség nagyon hasonló a belarusz–orosz nyelvi keveredés következtében létrejött, traszjanka néven emlegetett változathoz (Maszenko 2002, 2010: 69, 2011: 6–7). A szurzsikról lásd: Bilaniuk 1997, 2004, 2005, Bernsand 2001, 2006, Cserniczkó 2013, del Gaudio–Tarasenko 2008, 2009, Macjuk 2009: 140–141, Maszenko 2010: 68–83, 2011 stb.
- ¹⁰ Helyenként azonban arról is olvashatunk beszámolókat, hogy az oktatás ukránosítása számos területen csupán felületi sikereket hozott. Vlasenko (2016) például arról tudósít, hogy Kijev ukrán tannyelvű iskoláinak jelentős részében az ukrán nyelv csak a tanórákon használatos, az órákon kívül a tanárok és a tanulók egymással és egymás között oroszul beszélgetnek, és az iskolai rendezvények nyelve is az orosz.
- ¹¹ <http://dobrovol.org/article/334/> (2015.12.30.).
- ¹² <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.9.).
- ¹³ <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.9.).
- ¹⁴ <http://language-policy.info/2016/01/zavdyaky-ukrajintsyam-rosijska-mova-stala-druhoju-za-populyarnisty-v-interneti/> (2016.1.28.).
- ¹⁵ <http://language-policy.info/2016/01/vidsutnist-ukrajinomovnoji-klaviatury-noutbukiv-hp-porushuje-prava-spozhyvachiv-sud/> (2016.1.31.).
- ¹⁶ A sorozat hivatalos oldala: <http://gvardia.2plus2.ua/> (2016.1.10.).
- ¹⁷ <http://korrespondent.net/ukraine/3497931-Porosenko-bolshynstvo-vouiuishchykh-zakraynu-na-donbasse-ruskoiazychnye> (2015.6.10.).
- ¹⁸ A hír: <http://language-policy.info/2015/10/dlya-bijtsiv-dnipra-1-provodyat-kursy-ukrajinskoji-movy/#more-1963> (2015.10.25.).
- ¹⁹ A *Jack Ryan: Shadow Recruit* című amerikai filmet az ukrainai mozikban *Джек Райан: Теорія Хаосу* címmel forgalmazták.
- ²⁰ <http://youtubeonfire.pro/watch-winter-on-fire-2015-full-movie-online-on-youtubeonfire.html> (2016.1.31.).
- ²¹ <http://zakarpattya.net.ua/News/143136-Baloha-vvazhaie-shcho-dlia-posylennia-iednosti-neobkhdno-naipershe-zabezpechyty-navchannia-ukrainskoiu-po-vsii-kraini-ta-dosiahty-obiednannia-tserkov> (2015.7.29.).
- ²² Jusczenko (2010) szerint „A kétnyelvűség Ukrajnában – az ország gyarmati függőségének következménye”.
- ²³ <http://language-policy.info/2015/07/v-ukrajini-tryvaje-povzucha-rusyifikatsiya-rezultaty-doslidzhennya/> (2016.1.10.).
- ²⁴ Az idézett rész a filmben a 37 perc 48. másodpercétől látható.

Irodalom

- Alekszejev, Vladimir (Алексеев Владимир) 2008. *Бегом от Европы? Кто и как противодействует в Украине реализации Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств*. Харьков: „Факт”.
- Arel, Dominique 1995. Language Politics in Independent Ukraine: Towards One or Two State Languages. *Nationalities Papers* 23(3): 597–622.
- Azhniuk, Bohdan (Ажнюк Богдан) 2008. Шляхи і методи розширення сфери застосування української мови: концептуальні й практичні аспекти. In: Oleksandr Majboroda et al. eds. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України. 343–366.
- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Belej, Les (Белей Лесь) 2015. Українське мовне питання по-заокеанські. *Insider* 2015. szeptember 21. <http://www.theinsider.ua/politics/55fbc477991de/>
- Bernsand, Niklas 2001. Surzhyk and National Identity in Ukrainian Nationalist Language Ideology. *Berliner Osteuropa Info* 17: 38–47.
- Bernsand, Niklas 2006. Othering Surzhyk in Implicit Metalinguistic Discourse. In: B. Törnquist-Plewa ed., *History, Language and Society in the Borderlands of Europe: Ukraine and Belarus in focus*, 77–115. Malmö: Sekel Bokförlag.
- Besters-Dilger, Juliane 2014. Регіональна мовна диференціація України: ознаки стійкості і змін (на матеріалі Всеукраїнського опитування 2013 року). *Мова і суспільство* 5: 70–78.
- Besters-Dilger, Juliane (Бестерс-Дільгер Юліане) ed. 2008. *Мовна політика та мовна ситуація в Україні*. [Language policy and language situation in Ukraine] Київ: Видавничий дім „Киево-Могилянська академія”.
- Besters-Dilger, Juliane ed. 2009. *Language policy and language situation in Ukraine: Analysis and recommendations*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Bilaniuk, Laada 1997. Speaking of Surzhyk: Ideologies and Mixed Languages. *Harvard Ukrainian Studies* XXI: 93–118.
- Bilaniuk, Laada 2004. A typology of surzhyk: Mixed Ukrainian-Russian language. *International Journal of Bilingualism* Vol 8, Number 4: 409–425.
- Bilaniuk, Laada 2005. *Contested Tongues: Language Politics and Cultural Correction in Ukraine*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Bilaniuk, Laada 2010. Language in the balance: the politics of non-accommodation on bilingual Ukrainian–Russian television shows. *International Journal of the Sociology of Language* 210: 105–133.
- Bilaniuk, Laada – Melnyk, Svitlana 2008. A Tense and Shifting Balance: Bilingualism and Education in Ukraine. *The International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 11(3–4): 340–372.

- Bowring, Bill 2014. The Russian Language in Ukraine: Complicit in Genocide, or Victim of State-building? In: Lara Ryazanova-Clarce ed. *The Russian Language Outside the Nation*. Edingurgh: Edingurgh University Press. 56–78.
- Csernicskó István 2013. Az ukrán szociolingvisztika nyelvszemlélete a szurzsik megítélésének tükrében. In: Kontra Miklós, Németh Miklós, Sinkovics Balázs szerk. *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában*. Budapest: Gondolat Kiadó. 119–136.
- Csernicskó István 2016. *Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában*. Ungvár: Autdor-Shark.
- Csernicskó István – Molnár József 2015. Valós és/vagy konstruált valóság az ukrainai népszámlálásokban. *Regio* 23(3): 46–79.
- Del Gaudio, Salvatore 2010. *On the nature of Surzyk: a double perspective*. München–Berlin–Wien: Wiener Slawistischer Almanach, Sonderban 75.
- Del Gaudio, Salvatore – Tarasenko, Bohdana (Гaudio дель Сальваторе – Тарасенко Богдана) 2008. Суржик: актуальні питання та аналіз конкретного прикладу. In: Besters-Dilger, Juliane ed. *Мовна політика та мовна ситуація в Україні*. Київ: Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”. 316–331
- Del Gaudio, Salvatore – Tarasenko, Bohdana 2009. Surzhyk: Topical Questions and Analysis of a Concrete Case. In: Besters-Dilger ed. 2009: 327–358.
- Goodman, Bridget 2009. The Ecology of Language in Ukraine. *Working Papers in Educational Linguistics* 24(2): 19–39.
- Grin, François 2003. *Language Policy Evaluation and the European Charter for Regional or Minority Languages*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Janmaat, Jan Germen 2000. *Nation-Building in Post-Soviet Ukraine: Educational Policy and the Response of the Russian-Speaking Population*. Amsterdam: Netherlands Geographical Studies.
- Juscenko, Viktor (Ющенко Віктор) 2010. Чия мова – того й влада. *День* № 180, 6 жовтня 2010 р.
- Karácsonyi Dávid – Kocsis Károly – Kovály Katalin – Molnár József – Póti László 2014. East–West dichotomy and political conflict in Ukraine – Was Huntington right? *Hungarian Geographical Bulletin* 2: 99–134.
- Концепсіо 2010. *Концепція державної мовної політики*. [The concept of state language policy]. Київ: Адміністрація Президента України. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/161/2010>
- Kontra Miklós – Phillipson, Robert – Skutnabb-Kangas, Tove – Várady, Tibor 1999. Conceptualising and Implementing Linguistic Human Rights. In: Miklós Kontra, Robert Phillipson, Tove Skutnabb-Kangas, Tibor Várady eds. *Language: A Right and a Resource. Approaching Linguistic Human Rights*. Budapest: Central European University Press. 1–21.
- Korostelina, Karina V. 2013. Mapping national identity narratives in Ukraine. *Nationalities Papers* 41(2): 293–315.

- Kreszina, Irina – Javir, Vira (Кресіна Ірина – Явір Віра) 2008. Проблеми імплементації норм міжнародного права у національне законодавство про мови. In: Majboroda, Olekszandr és mtsai szerk. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*, 190–204. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України.
- Kulyk, Voldymyr 2006. Constructing common sense: Language and ethnicity in Ukrainian public discourse. *Ethnic and Racial Studies* 29(2): 281–314.
- Kulyk, Volodymyr (Кульк Володымыр) 2007. Языковые идеологии в украинском политическом и интеллектуальном дискурсах. *Отечественные записки* 1: 296–316.
- Kulyk, Volodymyr 2011. Language identity, linguistic diversity and political cleavages: evidence from Ukraine. *Nations and Nationalism* 17(3): 1–22.
- Kulyk, Volodymyr 2014. What is Russian in Ukraine? Popular Beliefs Regarding the Social Roles of the Language. In: Lara Ryazanova-Clarce ed. *The Russian Language Outside the Nation*. Edingurgh: Edingurgh University Press. 117–140.
- Kuras, Ivan F. – Pirozhkov, Serhyi I. eds. 2004. *First All-National Population Census: historical, methodological, social, economic, ethnic aspects*. Kyiv: State Statistic Committee of Ukraine and Institute for Demography and Social Studies.
- Kuzio, Taras 1998. *Ukraine: State and Nation-building*. London: Routledge.
- Lozyns'kyi, Roman (Лозинський Роман) 2008. *Мовна ситуація в Україні*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
- Macjuk, Galina (Мацюк Галина) 2009. *Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
- Majboroda, Oleksandr et al. eds. 2008. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України.
- Majboroda, Olekszandr – Pancsuk, Maj (Майборода Олександр – Панчук Май) 2008. Мовне та політико-ідеологічне протистояння в Україні: причини, чинники, прояви. In: Majboroda, O. et al. eds. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*, 205–234. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України.
- Malinkovich, Vladimir (Малинкович Владимир) 2005. Степень украинизации образования на Украине. <http://www.igpi.ru/info/people/malink/1111152776.html> (2015.6.27.).
- Maszenko, Larisza (Масенко Лариса) 2002. Суржик як соціолінгвістичний феномен. *Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах* 2002/3: 11–13.
- Maszenko, Larysa (Масенко Лариса) 2004. *Мова і суспільство: пост-колоніальний вимір*. Київ: Видавничий дім „Кієво-Могилянська академія”.

- Maszenko, Larysa (Масенко Лариса) 2007. *(У)мовна (У)країна*. Київ: Темпора.
- Maszenko, Larysa 2009. Language situation in Ukraine: Sociolinguistic analysis. In: Juliane Besters-Dilger ed. *Language policy and language situation in Ukraine: Analysis and recommendations*. Frankfurt: Peter Lang. 101–137.
- Maszenko, Larysa (Масенко Лариса) 2010. *Нариси з соціолінгвістики*. Київ: Видавничий дім „Киево-Могилянська академія”.
- Maszenko, Larysa (Масенко Лариса) 2011. *Суржик: між мовою і язиком*. Київ: Видавничий дім „Киево-Могилянська академія”.
- Maszenko, Larysa – Horobets, Olena (Масенко Лариса – Горобець Олена) 2015. Офіційна двомовність не об'єднує країну, а сприяє її розпаду. *Портал мовної політики* June 15, 2015. <http://language-policy.info/2015/06/larysa-masenko-ofitsijna-dvomovnist-ne-ob-jednuje-krajinu-a-spruyaje-jiji-rozpadu/>
- Medvegyev, Oleg (Медведев Олег) 2007. *Мовний баланс України*. http://uaabooks.info/ua/book_market/analytics/?pid=2386
- Moser, Michael – Portnov, Andriy (Мозер Міхаель – Портнов Андрій) 2012. «За теперішніх обставин офіційна одномовність, як не парадоксально, є важливою передумовою для фактичної багатомовності країни». *Historians.in.ua* 14 June 2012.
- Pavlenko, Aneta 2006. Russian as a lingua franca. *Annual Review of Applied Linguistics* 26:78–99.
- Pavlenko, Aneta 2008. Multilingualism in Post-Soviet Countries: Language Revival, Language Removal, and Sociolinguistic Theory. *The International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 11 (3–4): 275–314.
- Pavlenko, Aneta 2011. Language rights versus speakers' rights: on the applicability of Western language rights approaches in Eastern European contexts. *Language Policy* 10: 37–58.
- Pavlenko, Aneta 2013. Multilingualism in Post-Soviet successor states. *Language and Linguistics Compass* 7(4): 262–271.
- Polese, Abel 2011. Language and Identity in Ukraine: Was it Really Nation-Building? *Studies of Transition States and Societies* 3(3): 36–50.
- Ruda, Olena (Руда Олена) 2012. *Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі*. Київ: Інститут української мови НАН України.
- Shamshur, Oleg – Izhevskaya, Tatiana 1994. Multilingual Education as a Factor of Inter-Ethnic Relations: The Case of the Ukraine. *Current Issues in Language in Society*. Vol. 1 (1994). No. 1: 29–39.
- Shevchuk, Yuri (Шевчук Юрій) 2015. *Мовна шизофренія. Quo vadis, Україно?* Івано-Франківськ: Discursus.
- Shevchuk, Yuri – Vlasjuk, Hanna (Шевчук Юрій – Власик Ганна) 2015. Двомовність як хвороба. Професор Колумбійського університету називає українську мовну ситуацію «мовною шизофренією». *Портал мовної політики* July 5, 2015. <http://language-policy.info>

- /2015/07/dvomovnist-yak-hvoroba-profesor-kolumbijskoho-universyte tu-nazyvaje-ukrajinsku-movnu-sytuatsiyu-movnoyu-shyzofrenijeyu/
- Shumlianskyi, Stanislav 2010. Conflicting abstractions: language groups in language politics in Ukraine. *International Journal of the Sociology of Language* 201: 135–161.
- Shyshkin, Viktor (Шишкін Віктор) 2013. Мова як складник державотворення. *Мовознавство* 2–3: 221–231.
- Stepanenko, Viktor 2003. Identities and Language Politics in Ukraine: The Challenges of Nation-State Building. In: Farimah Daftary – François Grin eds. *Nation-Building Ethnicity and Language Politics in transition countries*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative – Open Society Institute. 109–135.
- Svidlov, Stanislav (Свідлов Станіслав) 2015a. Частка української мови на книжковому ринку України. *Портал мовної політики* June 10, 2015. <http://language-policy.info/2015/06/chastka-ukrajinskoji-movyna-knyzhkovomu-rynku-ukrajiny/>
- Svidlov, Stanislav (Свідлов Станіслав) 2015b. Частка україномовних пісень в ефірі українських радіостанцій. *Портал мовної політики* June 21, 2015. <http://language-policy.info/2015/06/chastka-ukrajinomovnyh-pisen-v-efiri-ukrajinskyh-radiostantsij/>
- Svidlov, Stanislav (Свідлов Станіслав) 2015c. Становище української мови в «українському» інтернеті. *Портал мовної політики* November 17, 2015. <http://language-policy.info/2015/11/stanovysche-ukrajinskoji-movyu-v-ukrajinskomu-interneti/>
- Taranenko, Oleksandr 2007. Ukrainian and Russian in contact: attraction and estrangement. *International Journal of the Sociology of Language* 183: 119–140.
- Tóth Mihály – Csernicskó István 2014. *Tudományos-gyakorlati kommentár Ukrajnának az állami nyelvpolitika alapjairól szóló törvényéhez*. Ungvár–Budapest: Intermix Kiadó.
- Visnyak, Oleksandr (Вишняк Олександр) 2007. Динаміка мовної ситуації в Україні. Vorona, V. – Sulha, N. szerk. *Українське суспільство 1992–2007. Динаміка соціальних змін*, 381–391. Київ: Інститут соціології НАН України.
- Visnyak, Oleksandr (Вишняк Олександр) 2008. Динаміка мовної ситуації в Україні. In: Majboroda, O. és mtsai szerk. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*, 75–85. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
- Vlasenko, Viktoria (Власенко Вікторія) 2016. Мовна диверсія. *Портал мовної політики* 2016. január 13. <http://language-policy.info/page/2/>
- Zhurzhenko, Tatiana 2002. „Language Politics” in Contemporary Ukraine: Nationalism and Identity Formation. In: A. Bove ed. *Questionable Returns*. Vienna: IWM Junior Visiting Fellows Conferences, Volume 12. 1–24.
- Третя доповідь України про виконання Рамкової конвенції Ради Європи про захист прав національних меншин*. Київ, 2009.

A KÖTET SZERZŐI

Bárány Erzsébet, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszék

Bartha Csilla, PhD

MTA Nyelvtudományi Intézet Többszervezési Kutatóközpont

Beregszászi Anikó, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszék

Csernicskó István, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal
Nyelvészeti Kutatóközpont
Pannon Egyetem

Dobos Sándor

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar
Társadalomtudományi Kutatóközpont
Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola,
abszolvált PhD hallgató

Dudics Lakatos Katalin, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszék

Gazdag Vilmos

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal
Nyelvészeti Kutatóközpont
Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK Nyelvtudományi Doktori
Iskola, abszolvált PhD hallgató

Hires-László Kornélia

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal
Nyelvészeti Kutatóközpont
Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia Doktori Iskola, abszolvált
PhD hallgató

Huszi Ilona, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszék

Karmacs Zoltán, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszék
Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont

Márku Anita, PhD

MTA Nyelvtudományi Intézet Többnyelvűségi Kutatóközpont
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal
Nyelvészeti Kutatóközpont

Nagy-Kolozsvári Enikő

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszék
ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori
Iskola, PhD hallgató

Tóth Enikő

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal
Nyelvészeti Kutatóközpont
Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK Nyelvtudományi Doktori
Iskola, PhD hallgató

Tóth Mihály, CSc

Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Koreckij Állam- és
Jogtudományi Intézete

В-63 Використання мов, двомовність. Збірник статей дослідників Науково-дослідного центру ім. А. Годинки Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці П. / За редакцією Гіреш-Ласлов К. – Ужгород: Аутдор-Шарк, 2016 – 232 с. (угорською та англійською мовами).
ISBN 978-617-7132-49-2

У виданні подаються наукові статті дослідників-мовознавців Науково-дослідного центру ім. А. Годинки Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці П. Збірник містить статті про стан, проблеми і перспективи освіти угорською мовою на Закарпатті; угорські говори Закарпатського краю; українські лексичні запозичення в угорській та угорські запозичені слова в українській мові; етнодемографічну історію Закарпаття; питання мовної політики у дзеркалі Закону України «Про засади державної мовної політики», тощо.

УДК 81'246.2 (047.31)
ББК 81.2(4Укр)

Наукове видання
ВИКОРИСТАННЯ МОВ, ДВОМОВНІСТЬ
*Збірник статей дослідників Науково-дослідного центру ім. А. Годинки
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці П*

За редакцією Гіреш-Ласлов К.

Папір офсетний. Формат 70x100/16.
Умовн. друк. арк. 9,65. Тираж 200. Зам. 38.

Видруковано ПП "АУТДОР-ШАРК"
88000, м. Ужгород, пл. Жупанатська, 15./1.: Тел. 3-31-25
E-mail: office@shark.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції

Серія 3т № 40 від 29 жовтня 2012 року
